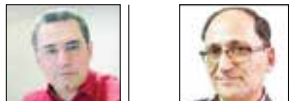

بررسی نقشه‌های ماهواره‌ای سیل امامزاده داوود و مزاران نشان داد

پای «رود خواری» در میان است

حسین آخانی
استاد گیاه‌شناسی
دانشگاه تهران

سیل پدیده‌ای طبیعی و حتی لازم است، اگر سیل نبود ما از بسیاری از چشم اندازهای زیبای زمین محروم بودیم. شکل‌گیری رودخانه‌ها و دره‌ها و همچنین پر شدن تالاب‌ها، حاصلخیزی خاک دشت‌ها از دستاوردهای طلایی سیل است. ایران از نظر اقلیمی کشوری است با آب و هوای قاره‌ای که چندین جبهه آب و هوایی در ساختار اقلیمی آن تأثیر دارد. از طرفی به دلیل قاره‌ای بودن، آستانه‌های اقلیمی در ایران بسیار گسترده و رخدادهای اقلیمی غیر قابل پیش‌بینی است. مردمانی که در فلات ایران زیست می‌کردند، خوب می‌دانستند که چگونه با این شرایط کنار بیایند. آنها با رعایت فاصله از رودخانه می‌توانستند نه تنها جان خود را حفظ بلکه از خسارت به اموال خود جلوگیری کنند. در ضمن استفاده از آب رودخانه را متناسب با شرایط رودخانه - که حاصل خاطرات نسل‌ها بود - مدیریت می‌کردند. بی‌خود نیست که فردوسی در ۱۰۰۰ سال پیش گفته است: به‌جویی که یک روز بگذشت آب / نسازد خردمند از جای خواب.

نگارندگان این یادداشت به کمک جدیدترین تصاویر ماهواره‌ای دو نقطه از سیل اخیر در امتداد رودخانه نمودر واقع در مزاران را بررسی و به نتایج شگفت‌انگیزی دست یافتند. چنانچه در عکس‌های ماهواره‌ای مزاران دیده می‌شود، تغییر شدید کاربری در بستر و حاشیه رودخانه نشانه محل آسیب‌پذیر بوده است. اگرچه نگارندگان از عکس‌های ماهواره‌ای نمی‌توانند نوع ساخت‌وساز را تشخیص دهند، ولی به نظر می‌رسد که در منطقه مزاران، با تجاوز به حریم رودخانه اقدام به ساخت‌وساز شده است. در منطقه امامزاده داوود نیز ساخت‌وساز دیگری در پیچ رودخانه صورت گرفته است. متأسفانه در سال‌های اخیر تجاوز به حریم رودخانه‌ها بشدت گسترش یافته است. ویلاسازی، رستوران‌سازی، جاده‌سازی و انواع دخالت‌های

دستگاه‌های دولتی و شهرداری‌ها دهانه رودخانه را تنگ کرده و باعث می‌شود که جریان آب رودخانه در زمان طغیان به سیلاب مخرب تبدیل شود. عملیات آبخیزداری سازه‌ای به عنوان یکی از مهمترین اقدامات در مسیر رودخانه‌ها و آبراهه‌ها برای کاهش خسارت سیل در ایران اجرا می‌شود. عکس‌های ماهواره‌ای سیل امامزاده داوود مشخص می‌کند که درست در بالای امامزاده چندین سد کوچک آبخیزداری ساخته شده بود. ولی رخدادهای اخیر نشان داد که تعداد این سازه‌ها هم نتوانست مانع جریان سیلی شود که فقط حاصل حدود ۳۰ میلی متر بارندگی بود. بررسی کرد که چه اتفاقی افتاده و متولیان امر باید کارآیی و نقاط ضعف این سیستم را به صورت جدی مورد نقد و بررسی قرار دهند و به هیچ عنوان بر راهکارهای آبخیزداری سازه‌ای برای ممانعت از سیل تأکید و سرمایه‌گذاری نکنند. آبخیزداری واقعی جلوگیری از فرسایش خاک و ایجاد نفوذ پذیری حوضه است که این کار فقط با کنترل چرای دام و حفظ و احیای ساختار طبیعی زمین ممکن است. براساس مشاهدات یکی از نویسندگان این متن (آخانی)، در سیل ۱۳۸۰ در پارک ملی گلستان با شکسته شدن دو سد آبخیزداری، سیل تشدید و درست بلافاصله بعد از این دو سازه که منجر به آزادسازی حجم بالای رسوب و همچنین مصالح به کار رفته در آن سازه‌ها شده بود. این مواد رسوبی و مصالح همراه آن انرژی سیل را بالا برده و هسته اصلی ویرانگری سیل را شکل داده است. گزارشات متعددی از شکسته شدن بندهای آبخیزداری در سیل‌های اخیر برای نمونه در کرمان و یزد وجود دارد که باید با دقت بیشتر هر کدام مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد.

اما مسأله اصلی که در همه سیل‌های ایران مشهود است، فرسایش شدید حوضه آبریز و دستکاری در ساختار هیدرولوژی (آب) است که مهمترین عوامل سیل هستند. این فرسایش ناشی از چرای بی‌رویه، تغییر کاربری بی‌رویه، جاده‌سازی‌های بی‌مورد، معدن‌کاو، برداشت شن و ماسه و بلندی‌های اطراف و از همه مهم‌تر تجاوز به حریم طبیعی رودخانه‌هاست. پوشش گیاهی حاشیه رودخانه‌ها به عنوان مهمترین عامل کنترل شدت جریان آب عمل

می‌کنند. برداشت آب از رودخانه‌ها برای عملیات معدن‌کاری، باغداری‌ها و رستوران‌های حاشیه رودخانه یا ویلاها باعث می‌شود که در فصل کف باران جریان رودخانه تضعیف شده و با افزایش بستر با مورد رسوبی دهانه رودخانه کوچک‌تر شده و در زمان سیل امکان جابه‌جایی حجم بالای آب را نداشته باشد. نتیجه آنکه سیل‌های اخیر آیینته تمام نمای دخالت انسان در رژیم رودخانه است. متأسفانه درک درستی از زیست‌بوم رودخانه در ایران وجود ندارد. متولی رودخانه‌های ایران وزارت نیرو است

که بیشتر نگاه بهره‌ورانه نسبت به رودخانه دارد. در حالی که رودخانه یک زیست‌بوم پیوسته که مانند شریان‌های حیاتی، با انتقال آب به حوضه آبریز باعث پایداری مسیر رود می‌شود و لازم است مدیریت آنها به عهده سازمان حفاظت محیط زیست باشد. بعد از سیل ۲۰۲۱ شرق آمان، محققان با بررسی دقیق سیل و اتفاقاتی که در پستی و بلندی‌های منطقه افتاد، اقدام به ریشه‌یابی سیل کردند. متأسفانه دستگاه‌های دولتی و گاهی شرکت‌های ذینفع در شرایط بحران به ارائه راهکارهای اشتباه‌زده - مانند آبخیزداری

می‌کنند. اقدام می‌کنند. توصیه ما به دستگاه‌های مسئول آن است که مانند آنچه در آلمان انجام می‌شود، با فراخوان کلی به دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی از آنها دعوت شود تا مستقلاً به بررسی هر مورد از سیل (به طور جداگانه) پرداخته و سپس بر اساس نتایج علمی اقدام به اصلاح حوضه آبریز و بالا بردن تاب‌آوری در مقابل سیل کنند. بدون انجام تحقیقات مناسب و مستقل، اقدام به راه‌حل‌های ضربتی و فوریته‌ی، نتیجه‌ای جز اتلاف بودجه و افزایش خسارت‌های جانی و مالی در سیل‌های بعدی نخواهد داشت.

پس‌زایی یوزپلنگ‌ها دلنگران باشد. تصادف چند شب گذشته تلخی قصه را کامل کرد. یوز تلف شده ماده بود. بررسی‌های اولیه نشان می‌دهد یوز تلف شده در لیست یوزهای شناسایی شده توسط انجمن یوز ایرانی نیست. البته انجمن یوز ایرانی پیش از تنها ۱۲ قلاذه یوز از ۲۰ قلاذه را شناسایی کرده بود. از این ۱۲ فرد، یکی در خراسان جنوبی معروف به آرش، دو تا در یزد معروف به اردلان و ارسلان و ۹ یوز هم در منطقه حفاظت شده توران سمنان هستند. از این ۹ فرد، چهار یوز با نام‌های فیروز، فرزاز، فقه، ماجراد، سه یوز ماده معروف به هرب، تلخاب و هلیا و دو یوز دیگر نیز با جنسیت نامعلوم مشهور به هانا و تلمنا است که فرزندان هرب و تلخاب هستند. همان زمانی که اسامی یوزهای شناسایی شده اعلام شد، این توضیح هم داده شد که در توران هفت یوز دیگر هم مشاهده شده‌اند اما هنوز شناسایی آنها کامل نشده ایرانی همین در این شمارش نیستند. با این احتساب تعداد یوزهای بالغ دیده شده در دو سال قبل می‌شود ۱۳ عدد و با محاسبه هفت یوز شناسایی نشده توران می‌شوند ۲۰ یوز. ممکن است یوز تلف شده یکی از همین یوزهای شناسایی نشده و اما در فهرست درج شده باشد. از سوی دیگر فعالان محیط زیست و حامیان حیات وحش در یک کارزار خواستار فسخ کشتی وزارت راه و شهرسازی در محدوده تردد یوزپلنگ شده‌اند تا پایانی بر تلخی بی‌پایان مرگ یوزها در جاده‌ها بنویسند. این فسخ‌کشی البته نیاز به زیرگذر و روگذر دارد تا ارتباط اکولوژیکی بین یوزهای باقی مانده قطع نشود.

«حسن اکبری» معاون طبیعی کشور از انتقال تخمدان توله یوز ماده تلف شده به پژوهشگاه رویان برای اولین بار خبر داد. به گفته او اگر تخمک‌ها شرایط لازم و کافی را داشته باشند، می‌توان با حفظ و ذخیره آنها در آینده برای تکثیر استفاده کرد چرا که ژن حیوان تلف شده بسیار مهم است. البته محیط زیست با توجه به بی‌پولی که در همه سال‌ها با آن دست و پنجه نرم می‌کند در حال حاضر قصد انجام فرایند تکثیر تخمک‌ها را ندارد

پیگیری خواهیم کرد.» تنها کاری که از محیطبان‌ها برمی‌آید هشدار به رانندگان این مسیر است. برخی از رانندگان چنان سریع از جلوی محیطبان‌ها رد می‌شوند که به احتمال قوی اصلاً متوجه حضور محیطبان‌ها نمی‌شوند.

یوزپلنگ در یک دهه گذشته بر اثر تصادف تلف شده

یوزپلنگ در یک دهه گذشته بر اثر تصادف تلف شده

یوزپلنگ در یک دهه گذشته بر اثر تصادف تلف شده

یوزپلنگ در یک دهه گذشته بر اثر تصادف تلف شده

یوزپلنگ در یک دهه گذشته بر اثر تصادف تلف شده

یوزپلنگ در یک دهه گذشته بر اثر تصادف تلف شده

یوزپلنگ در یک دهه گذشته بر اثر تصادف تلف شده

یوزپلنگ در یک دهه گذشته بر اثر تصادف تلف شده

یوزپلنگ در یک دهه گذشته بر اثر تصادف تلف شده

یوزپلنگ در یک دهه گذشته بر اثر تصادف تلف شده

یوزپلنگ در یک دهه گذشته بر اثر تصادف تلف شده

یوزپلنگ در یک دهه گذشته بر اثر تصادف تلف شده

یوزپلنگ در یک دهه گذشته بر اثر تصادف تلف شده

یوزپلنگ در یک دهه گذشته بر اثر تصادف تلف شده

یوزپلنگ در یک دهه گذشته بر اثر تصادف تلف شده

یوزپلنگ در یک دهه گذشته بر اثر تصادف تلف شده

خاتون ۶ هزار ساله به میل بافتنی و شمشیرش رسید

هستی یختیاری /مدیر پایگاه میراث جهانی شوش از انتقال گورنهاده‌های خاتون ۶۰۰۰ ساله چگاسفلی به موزه شوش، پس از سه‌ونیم سال وقفه خبر داد. اشیایی که همراه گور خاتون در شش هزار سال پیش دفن شده بود در این مدت در موزه رامهرمز نگهداری می‌شدند. کشف خاتون نتیجه کاوش باستان‌شناسان در شهر ۶ هزار ساله چگاسفلی در دشت بهبهان بود. اشیای داخل گور او گورا اختصاصی‌اش در میان گور بزرگان سیاسی و مذهبی آن دوره نشان از جایگاه اجتماعی، سیاسی و مذهبی او داشت. همین مسأله باعث شد تیم کاوش او را به موزه شوش انتقال دهند. برای او جایگاه ویژه‌ای ساختند تا در معرض دید مردم باشد.

زنی در کنار یک گور ۵۲ نفره
تیم کاوش چند سال پیش بیش از ۵ هزار گور در این شهر باستانی یافت. آنها ۱۰ گور آجری را کاوش کردند. تنها در یک گور ۱۰۲ نفر دفن شده بود. در گور دیگری ۵۲ اسکلت وجود دارد که جمجمه ۱۲ نفر از آنها تغییر شکل یافته است. این جمجمه‌ها به اعتقاد باستان‌شناسان متعلق به افرادی با جایگاه مذهبی اجتماعی بسیار بالا بوده است. جمجمه‌های خریزه‌ای شکل، رسمی شناخته شده در دنیای باستان از جمله بین‌النهرین است. سر کودکان این طبقه اجتماعی را در کودکی جوری می‌بستند که کم‌کم خریزه‌ای شکل می‌شد. باستان‌شناسان خاتون را در یک گور مجزا در کنار این گور ۵۲ نفره یافتند. ۶ هزار سال پیش، دیوار این گور را با صاحبان ذی‌نفوذش خراب کردند تا این گور مجزا برای خاتون ساخته شود. همین مسأله باستان‌شناسان تیم را به این نتیجه رساند که زنی ذی‌نفوذ روبه‌رو هستند. اما این زن کیست؟ زنی که چنان جایگاه بلندی داشته که در زمان دفن، دیواره گور ۵۲ نفره با ۱۲ فرد ذی‌نفوذ را خراب می‌کنند و گور اختصاصی برای او می‌سازند. عباس مقدم، سرپرست کاوش‌های چگاسفلی در این باره به «ایران» گفته است: «در میان ۱۰ گور کاوش شده، سه تدفین منفرد وجود دارد. دو تدفین آن متعلق به دو مرد است. یکی از گورها هیچ شینی به‌همراه نداشت. فقط اسکلت بود. وضع گور هم مناسب نبود. جسد او را در یک چاله ساده گذاشته بودند. در گور دیگر هم فقط یک ظرف مسی کوچک وجود داشت که در کنار پای اسکلت قرار دارد.» وضعیت خاتون اما فرق داشت. زن را به شیوه چمباتمه‌ای یا جنینی دفن کرده بودند. این تدفین یکی از روش‌های تدفین در جهان باستان است. عباس مقدم، نام زن جوان را خاتون می‌گذارد. در کنار خاتون یک لگن مسی بزرگ، یک کوزه مسی، یک سنجاق سر، دو کاسه مرمرین، یک جام سفالی، یک خنجر، یک شمشیر بزرگ و مقدار زیادی قالب‌های بافندگی قرار داده شده بود. در جهان باستان اشیای متعلق به فرد به همراه او دفن می‌شود تا در دنیای پس از مرگ به کار او بیاید. یک سنگ وزنه هم روی پیشانی خاتون قرار دارد که به نظر می‌رسد کفه ترازو را به نفع یک فرقیه باستان‌شناسی سنگین و معما را برای باستان‌شناسان حل کرده است. مقدم گفته است: «یکسری سنگ‌های وزنه در انبارهای شوش داشتیم که کارشناسان موزه نمی‌دانستند این سنگ‌ها چیست. فکر می‌کردند متعلق به دوره عیلامی یا حتی دوره‌های متأخرتر است. عین

همان سنگ‌های وزنه را در گور خاتون پیدا کردیم که روی پیشانی خاتون قرار داشت. بنابراین یکی از سؤال‌های علمی ما پاسخ گرفت.» تیم کاوش هنوز نمی‌داند در این گورستان، شأن چه کسی بالاتر است اما شک ندارد خاتون جایگاه بالایی داشته است.

عباس مقدم گفته است: «به خاطر این ویژگی و سالم بودن اسکلت نسبت به سایر اسکلت‌ها تصمیم گرفتیم قالب آن را درست کنیم. همکارانم در موزه شوش برای او یک وینترین ساختند و الان خانم خاتون، سفیر چگاسفلی است در شوش.»

عباس مقدم در سه‌ونیم سال گذشته تلاش بسیاری کرد تا اشیای خاتون از موزه رامهرمز به شوش انتقال یابند، هرچند معلوم نیست چرا با وجود ساخت جایگاه، سه‌ونیم سال طول کشید تا اشیای به دست خاتون برسد اما حالا بیژن حیدری مدیر پایگاه جهانی شوش خبر می‌دهد اشیای خاتون به دست این زن باستانی که زاده شهر ۶ هزار ساله چگاسفلی در کنار خلیج فارس است، رسیده است.

ایران: سید سعید صفوی، مدیرکل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی زنجان گفت: با مشارکت اداره کل آموزش فنی و حرفه‌ای، خوشه چاقو و سایر دستگاه‌های اجرایی استان، اولین دوره مسابقات آزاد کشور در رشته جاقو‌سازی برگزار خواهد شد.

تسنیم: مصطفی نادری، مشاور و رئیس حوزه ریاست سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری گفت: سیلاب اخیر به ما گوشزد کرد که محور اصلی در مهار سیلاب باید موضوعات آبخیزداری و ایچوان‌داری باشد و سدسازی در اولویت بعدی و تکمیل‌کننده آن، اما در حال حاضر این مورد در کشور ما بر عکس است.

ایسنا: هوشنگ جزئی، مدیرکل دفتر آبخیزداری و حفاظت خاک سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور از آماده شدن پیش‌نویس اولیه لایحه «آبخیزداری» خبر داد. او با اشاره به اینکه شش ماه پیش ۱۵۰ نماینده

مجلس در نامه‌ای خواستار ارائه قانون آبخیزداری شدند، گفت: با کمک دستگاه‌های دیگر در حال تدوین این قانون هستیم اما به دلیل سیل اخیر، دستور داده شد که در قالب لایحه به مجلس ارائه شود. پیش‌نویس اولیه آن آماده شده است و مراحل آن باید طی شود. اگر این قانون بدرستی نوشته شود باید در بخش‌های آبخیز برنام‌های راهبردی داشته باشیم.

ایران: سید محسن قریشی، رئیس اداره فنی و نظارت بر پروژه‌های در دست احداث معاونت گردشگری وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی گفت: پروژه‌های سرمایه‌گذاری در حوزه گردشگری کشور با حجم سرمایه‌گذاری بیش از ۶۰۰ هزار میلیارد تومان در دست احداث است.

ایسنا: محمود مدنیان، رئیس اداره میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری شهرستان نائین گفت: با ترغیب بخش خصوصی، ۵ خانه قدیمی به مجموعه اقامتگاه‌های سنتی و بومگردی تبدیل شده و در حال حاضر ۶ خانه بومگردی دیگر در دست بهره‌برداری است.